

Дисципліна: Дидактика

**Лекція 2. Зміст загальної і середньої освіти.
Державний стандарт початкової освіти**

План:

1. Освіта як багатоаспектне поняття
2. Поняття змісту освіти
3. Основні тенденції сучасної освіти
4. Характеристика навчальних планів, програм і підручників

Освіта як багатоаспектне поняття

- **Освіта, являючи собою побудову образу „Я” за образом культури та її відтворення, може розглядатись у трьох взаємопов’язаних аспектах: як освітня система, освітній процес і результат цього процесу.**

Освіта як багатоаспектне поняття

- ***Освіта як система.***

Освіта – це соціальний інститут, покликаний відтворювати культуру шляхом постійної передачі соціально значимого досвіду попередніх поколінь наступним. Стосовно індивідуального розвитку такий процес трактується як становлення особистості відповідно до генетичної та соціальної програми.

Освіта як багатоаспектне поняття

- Освіта є складною системою. Вона характеризується **метою, змістом, структуральними навчальними планами і програмами**, які успадковують попередні рівні освіти та прогнозують наступні. **Системоутворюючим компонентом** освітньої системи є **мета освіти**, тобто відповідь на питання: яку людину вимагає та чекає суспільство на даному етапі його історичного розвитку.

Освіта як багатоаспектне поняття

Освіта як система розглядається у *трьох* вимірах, якими є:

- **Соціальний масштаб розгляду:** освіта в світі, освіта у певній країні, суспільстві, регіоні, навчальному закладі, установі тощо. Сюди віднесено також систему державної, суспільної, клерикальної (церковної, духовної) тощо освіти.

Освіта як багатоаспектне поняття

- **Ступінь освіти:** дошкільне виховання, загальна середня освіта з її внутрішньою градацією на початкову, основну, повну; професійна освіта, вища освіта з її рівнями (бакалавріатом, магістратурою); післядипломна освіта: підвищення кваліфікації, аспірантура, докторантура.
- **Профіль освіти:** загальна, спеціальна (математична, гуманітарна, природничо-наукова тощо).

Освіта як багатоаспектне поняття

■ ***Початкова освіта як система.***

Система початкової освіти має свої особливості:

- відносна тривалість, самостійність і завершеність цього етапу;
- різнотипність навчальних закладів, де можна здобути початкову освіту;
- цілісність навчально-виховного процесу;
- взаємозв'язок між урочною і позаурочною роботою, попереднім і наступним етапами освіти;

Освіта як багатоаспектне поняття

- багатопредметність навчання і систематичність міжпредметних зв'язків;
- керування навчально-виховним процесом переважно одним учителем;
- цілеспрямоване формування навчальної діяльності, яка вперше стає для учнів провідною.

Освіта як багатоаспектне поняття

Унікальність початкової освіти зумовлюють:

- Вік молодших школярів (6 – 10 років) охоплює два мікрівікові періоди: учні 1-2 класів і учні 3-4 класів, які мають істотні вікові відмінності;
- Формується новоутворення – навчальна діяльність;
- Початкова освіта має бути тільки успішною;
- Сприятлива ситуація партнерства вчителя з батьками;
- У початкових класах зазвичай працює ГПД, що забезпечує цілісність і неперервність виховання, навчання і розвитку.

Освіта як багатоаспектне поняття

Освіта як процес

- Функціонування і розвиток освітньої системи здійснюється в освітньому процесі навчання і виховання людини, конкретніше – у навчальному педагогічному процесі. Основною метою освітнього процесу є розвиток і саморозвиток людини як особистості в процесі її навчання.
- Розгляд освіти як процесу передбачає розмежування двох її сторін – **навчання і учіння**. З боку педагога освітній процес є єдністю навчання і виховання, з боку учня – засвоєнням знань, практичних дій, виконанням навчальних завдань, а також особистісних та комунікативних тренінгів.

Освіта як багатоаспектне поняття

Освіта як результат

- Освіта як результат розглядається у двох аспектах: у плані результату системи, фіксованого у формі стандарту; в плані самої людини, яка пройшла навчання у певній освітній системі. Сучасні освітні стандарти висувають вимоги до якостей людини, що завершила певний курс навчання, до її знань та умінь.
- У другому плані результатом освіти є сама людина, її досвід як сукупність сформованих інтелектуальних, особистісних, поведінкових якостей, знань та умінь, що дозволяють їй адекватно діяти, застосовуючи знання у будь-якій ситуації. Результатом освіти цього плану є освіченість. Освіченість може бути як загальною, так і професійною.

Поняття змісту освіти

- Вже у XIX ст. О.Вільман особливо підкреслював те значення, яке має для дидактики зміст освіти, системність, тематичне охоплення та його освітньо-виховне значення. Уявлення про дидактику як про науку про зміст освіти відстоював у Польщі С.Гессен, який своєму твору «Структура та зміст сучасної школи» дав підзаголовок «Загальна дидактика».

Поняття змісту освіти

- **Зміст освіти** – одна з категорій дидактики, система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їх світогляду, моралі, та поведінки, підготовку до суспільного життя та праці.
- **Зміст освіти** регулюється Законом України „Про освіту”, яким встановлено освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні:
- **освітні рівні** - дошкільна освіта, початкова освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, базова вища освіта, повна вища освіта;

Поняття змісту освіти

- **освітньо-кваліфікаційні рівні** – кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.
- Зміст освіти завжди відповідає соціальному замовленню держави і суспільства.
- Зміст сучасної початкової освіти багатокomпонентний. Він включає систему ЗУНів, ціннісних ставлень. Його джерелом є соціальний досвід, особистий досвід учнів і вплив середовища.

Основні тенденції сучасної освіти

- У 2010 – 2011 рр. чинний Державний стандарт початкової загальної освіти був оновлений на засадах системного й компетентнісного підходів. Зокрема, передбачено глибше й послідовніше забезпечення в зміст передумови для реалізації виховних і розвивальних можливостей початкової освіти, послідовне відображення у вимогах до результатів навчання засвоєння ключових і

Основні тенденції сучасної освіти

предметних компетентностей, наближення змісту кожної галузі до життєвих потреб молодших школярів.

Тенденції розвитку теорії шкільного змісту освіти на початку XXI ст., які українські вчені враховують у розробленні Державного стандарту й навчальних програм:

■ забезпечення в змісті соціального запиту й потреб розвитку дитячої особистості, спрямованість на формування

Основні тенденції сучасної освіти

й розвиток духовно-моральних та інтелектуальних цінностей;

- створення та впровадження державних стандартів як основного механізму відбору й нормативного регулювання змісту освіти для початкової, основної та старшої школи;

- збагачення змісту освіти особистісним компонентом, який передбачає засвоєння мотиваційно-ціннісних якостей і життєвого адаптованого досвіду учнів.

Характеристика навчальних планів, програм і підручників

- Зміст освіти відображається в навчальних планах, програмах, підручниках, дидактичних матеріалах для самостійної роботи, наочних посібниках.
- Основним, вихідним документом для розробки змісту навчальних планів, програм і підручників є Державний стандарт загальної середньої освіти. Він розробляється окремо для кожного освітнього рівня, затвердженого Кабміном й підлягає перезатвердженню раз на 10 років.

Характеристика навчальних планів, програм і підручників

Стандарт складається з таких документів:

- Базовий навчальний план середньої школи;
- Освітні стандарти галузей знань (навчальних предметів);
- Державні вимоги до мінімального рівня засвоєння змісту загальної середньої освіти.

Характеристика навчальних планів, програм і підручників

- **Навчальний план** - документ, затверджений МОН України, який визначає склад навчальних предметів (для кожного типу шкіл), розподіл їх за роками навчання із визначенням кількості годин (уроків), які відводяться на вивчення кожного предмета в тиждень, а також встановлює структуру навчального року.

Характеристика навчальних планів, програм і підручників

- У практиці загальної середньої освіти використовується кілька видів навчальних планів: базовий, типовий і навчальний план.
- *Базовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів* – це основний державний нормативний документ, який є складовою державного стандарту загальної середньої освіти.

Характеристика навчальних планів, програм і підручників

- *Навчальна програма* – документ, затверджений МОНУ, тобто державний документ, який визначає зміст і обсяг навчального матеріалу з кожної дисципліни, розподіл його за роками, розділами і темами, а також перелік ЗУНів з кожного навчального предмета.
- Подальша конкретизація змісту освіти здійснюється в шкільних підручниках, які є основним джерелом знань та організування самостійної роботи учнів.

Характеристика навчальних планів, програм і підручників

- *Підручник* – книга, що містить основи наукових знань з певної навчальної дисципліни відповідно до цілей навчання, встановлених програмою і вимогами дидактики.
- *Навчальний посібник* – книга, яка розширює межі підручника, містить додаткову, найновішу і довідкову інформацію.